

## ALEVİ KİMLİĞİNİN YENİDEN İNŞASI (CEM VAKFI ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. M. Saffet SARIKAYA

Türkiye'nin modernleşme serüveni Batılılaşma ile birlikte XIX. yy'ın başlarına kadar gider. Bu serüvende cumhuriyetin ilk yıllarında atılan radikal adımlar, özellikle 1950'lerden itibaren giderek hızlanan sosyal ve ekonomik değişimle birlikte yeni bir ivme kazanmıştır. Kentleşme ve Avrupa'ya işçi göçü olgusu bu ivmenin sonucudur. 1980'li yıllardan itibaren ise iletişim teknolojisinin gelişimi ve buna bağlı oluşan küreselleşme, dünyanın siyasi ve konjonktürel dengelerindeki değişim Türkiye'nin modernleşme sürecine doğrudan tesir etmiştir.

1970'li yıllarda belirgin şekilde yaşanan sağ-sol eksenli ideolojik kamplaşmalar ve mücadeleler, 80'li yıllarda yerini yeni değerlere bırakmıştır. Esasen modern dünyanın karşılaştığı çıkmazlara bağlı olarak dinin yeniden yükselen değer olması ve Türkiye'nin kendi iç dinamiklerinin neticesi kendilerini çeşitli dinî söylemlerle tanımlayan gruplar ve zümreler giderek ön plana çıkmaya başlamışlardır. 1989'da Doğu Bloğunun çökmesi Kapitalist ve Marksist söylemleri yeni arayışlara yöneltmiştir.

İşte bu bağlamda şehirlerde neşv ü nema bulan pek çok dini grup gibi kentli Aleviliğin de dini paradigmatlarıyla ilgili olarak ve geleneksel yapısından farklı yeni arayışlara yöneldiği görülmektedir. Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilikle ilgili yayın furyası bu tarihlerden itibaren başlar. Ancak bu furyada Alevilik ve Bektaşilik adına söz söyleyenlerin ve kaleme sarılanların büyük çoğunluğunun öncelikle yeterli bilgi birikimine ve donanımına sahip olmayışları, yakın geçmişten gelen ideolojik alışkanlıkları ve modern kapitalist zihniyetin fırsatçılık anlayışıyla rant peşinde olmaları ve sair nedenler Alevilik ve Bektaşilik olgusunu doğru algılayıp çözümlenmek yerine daha karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir.

Bu arada Alevi ve Bektaşiler, kent hayatında bire bir karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmek zorunda kalmışlardır. Onlar, geleneksel yapıdaki çeşitli kurumların dönüşümü, dini ayinlerin uygulanmasıyla ilgili karşılaşılan zorluklar, büyük ölçüde şifahi kültürle sonraki nesillere aktarılan tarih ve inançlarla ilgili bilgi eksiklikleri ve yorum farklılıkları, kendilerinin dışındaki resmi kurumlar ve ötekilerle ilişkilerinin niteliği, geleneksel yapıdan farklı olarak, Alevi ve Bektaşiler öncelikle yeni nesillerin de dertlerine derman olacak kendi kimliklerini tanımlama ve ifade etme ihtiyacını fark etmişlerdir. Böylece

bir taraftan bu ihtiyacı karşılamak üzere süreli yayınlar çıkartılırken bir taraftan da kentlerde dini ayinlerini yapabilecekleri camilerden farklı bir mekan ihtiyacını mevcut kanunlar çerçevesinde birer kültür merkezi işlevine sahip “*cemevi*” denilen mekanlar yaparak gidermişlerdir. Bu aktivitelerin sürdürebilmesi için dernekler ve vakıflar kurulmuştur. Kısaca Alevilik ve Bektaşilik benzeri dini gruplar gibi modern vasıtaları kullanarak kent hayatına uyum sağlama yani dönüşme sürecindedir. Bu süreç ekonomik şartlara bağlı olarak modernleştiği ölçüde taşrada da benzer şekilde yaşanmaktadır.

İşte CEM/Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı da İstanbul merkezli olarak bu süreçte ortaya çıkan, bugün merkez teşkilatın dışında 20’den fazla<sup>1</sup> şubesi bulunan önemli bir yapılanmadır. Daha 1966 yıllarda *Cem Dergisi* adıyla başlayan çaba,<sup>2</sup> faaliyetlerin odak noktasında karizmatik bir lider konumundaki Prof. Dr. İzzettin DOĞAN’ın etrafında ve onun yönlendirmeleriyle şekillenmiştir. Bu nedenle öncelikle DOĞAN hakkında kısa bir bilgi konunun açılımı açısından faydalı olacaktır.

Vakfın kurucusu ve mütevelli heyet başkanı Prof. Dr. İzzettin DOĞAN 1940 Malatya doğumlu olup Ocazadeli Ağuçan Ocağına mensup bir dededir. Eğitimini İstanbul’da yapan Doğan, 1964 yılından itibaren intisap ettiği üniversitede Devletler Umumi Hukuku bilim dalında akademik kariyerini tamamlayarak 1994’den beri Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Prof. Dr. olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Babasının Baliyan aşiretinin dîni ve politik lideri oluşu, feodal yapıyı ve politik hayatı yakından tanımasını sağlamış; ancak o, feodal yapıyı gerektiğinde kullanan fakat reddeden, hukukun üstünlüğünü kabul eden, politik ve dini çevresinden aldığı misyonla Aleviliğin haklarını, demokrasi ve insan haklarını savunan bir kişilik olmuştur.<sup>3</sup>

*Cem Dergisi* 24 yıl aradan sonra 1991’de yeniden yayın faaliyetine geçmiş; 56. sayıdan sonra altı aylık bir ara verilmiştir. Daha sonra Vakfın yayın organı olarak yenilenmiş bir şekilde okuyucunun karşısına çıkmış ve bazı kesintilerle 127. sayıya kadar (Ocak 2003) kadar yayınlanmıştır. Dergideki yazılar beş grupta tasnif edilebilir:

1. Alevilikle ilgili eğitim amaçlı yazılar;
2. Alevilikle ilgili tarihi şahıslarla ilgili yazılar;

<sup>1</sup> Ali Uysal’ın verdiği rakam İstanbul’da 10, İstanbul dışında 13 ve yurt dışında 6 olmak üzere 29’dur. “Alevi Örgütlenmesi Bünyesinde Cem Vakfı ve Faaliyetleri” Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Yayınlanmamış YL tezi), İstanbul 2002, 60-70. Ancak gerek yazarın verdiği bilgiler gerekse Vakfın web sayfasındaki linklerden bu şubelerin tamamının faal olmadığı anlaşılmaktadır.

<sup>2</sup> Dergi ilk defa 1966’da Abidin Özgünay’ın sahipliğiyle yayınlanmıştır. Özgünay ve Doğan’ın birlikteliği onun geçtiğimiz yıllarda hakka yürümesine kadar devam etmiştir.

<sup>3</sup> İ. Engin “Türkiye’de Alevi Bir Önder: İzzettin Doğan”, 18.

3. Alevilikle ilgili güncel etkinlikler;
4. Alevilikle ilgili resmî ve güncel problemlerin ele alındığı yazılar;
5. Günümüz Aleviliğiyle ilgili yazılar.<sup>4</sup>

Dergi 1992'den itibaren Alevi Kurultayı çağrısında bulunmuştur.<sup>5</sup> Dergi bu yılın müteakip sayılarında da Kurultayla ilgili yayınlar yapmış olmasına rağmen Alevi zümreleri arasında bilinen sebeplerle hem Kurultayın toplanması hem de örgütlenerek vakfın kuruluşu gecikmiş ve 27.03.1995 tarihini bulmuştur.<sup>6</sup> Vakfın kuruluş amacı Resmi Kuruluş Senedinin üçüncü maddesinde şöyle belirtilir:

**MADDE III** –Evrensel kültür değerlerini yakalayan engin ve eşsiz kültür mirasımızın özellikle tasavvuf kültürünün araştırılması, ortaya çıkartılması, geliştirilmesi ve korunması, ülkemiz kültür hayatının uluslar arası kültür değerlerine katkıda bulunması amacı doğrultusunda seminer, brifing, konferans, tartışma, sohbet toplantıları, araştırmalar, kurslar ve benzeri toplantılar düzenlemek, kültürel faaliyetlerde bulunmak, aynı amaçla çalışan gerçek ve tüzel kişilere yardımcı olmak, hiç bir din, dil, cins, renk ve ırk ayrımı yapmaksızın yetenekli fakat maddi imkandan yoksun öğrencilere her türlü eğitim, öğretim ve barınma olanakları ile çağdaş bir toplumda gerekli sevgiyi geliştirmek ve dayanışmayı sağlamak amacıyla birleştirici bir istikamette katkıda bulunmaktır.<sup>7</sup>

Vakıf başkanı İ. Doğan'da bir yazısında vakfın amaçlarını daha somut olarak şöyle açıklar:

Vakfın birincil amacı, XVI. yy'ın birinci çeyreğinden itibaren siyasi nedenlerle Alevî-İslam'ın üzerinde bilerek insafsızca ahlaksızca çökertilen sisin dağıtılması, Alevi-İslam anlayışının ortaya çıkartılmasıdır.

Bu amaçla alınan ilk karar, titiz bir çalışmadan sonra Alevilerin bilgi ve bilgili insanlarıyla Sünni-İslam'ın tarafsız bilim adamlarından oluşacak bir heyetle Aleviliğin tanımını yaptırmak ve bu tanımları kitap halinde kamuoyunun bilgisine sunmaktır.

Ayrıca planlı projeli cemevleri yaptırmak, Alevilerin Diyanette temsilini sağlamak, ders kitaplarına Alevilikle ilgili bilgilerin konulmasını sağlamak, resmi televizyon kanallarından Alevilikle ilgili yorumların yer almasını sağlamak.<sup>8</sup>

Gerçekten de Vakfın yapılanması ve faaliyetlerinin bu amaçlara uygun olarak oluşturulduğu gözlenmektedir. Vakıf bünyesinde Araştırma Merkezi, Kütüphane ve Kültür Arşivi, Hazırlık Dershanesi, Alevi İslam Din Hizmetleri Başkanlığı, Cem Radyo, Dosteli Yardım Komisyonu ve Cemevleri bulunmaktadır. Ayrıca Cem Dergisi ve diğer yayın faaliyetleri yanı sıra “*Anadolu İnanç Önderleri Topantısı I ve II*”,<sup>9</sup> “*Din ve Devlet İlişkileri ve*

<sup>4</sup> Tasnif için bk. S. Murat Okan, “Etnisite Din ve Kültür İlişkisi: Aleviliğin Tarihsel Boyutu ve Cem Vakfı Örneğinde Bugünü Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Değerlendirme”, Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enst. Ankara 1999, (yayınlanmamış YL tezi), 111.

<sup>5</sup> “Alevi Kurultayına Doğru”, Cem Dergisi sayı 13, (Haziran 1992), 33.

<sup>6</sup> Konuyla ilgili tartışmalar için bk., A. Uysal, 30-50.

<sup>7</sup> <http://www.cemvakfi.org>

<sup>8</sup> İzzettin Doğan, “Merhaba”, Cem Dergisi, sayı: 50 (Temmuz 1995), 8.

<sup>9</sup> Birincisi 16-19 Ekim 1998'de yaklaşık 700 dede, baba ve ozanın katıldığı toplantı dört ayrı salonda sekiz oturum halinde gerçekleşmiştir. Toplantı kitabı daha sonra Ayhan Aydın tarafından yayınlanmıştır. Toplantı şu alt başlıkları içerir; Tarihsel geçmiş, inançsal geçmiş, inanç esasları, Alevilik-Bektaşılık-Mevlevilikte Temel Kurumlar ve İşlevleri, Anayasa ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Alevi Bektaşi ve Mevlevi Edebiyatı ve Folkloru, Günümüzde Alevilik Bektaşılık Mevlevilik, Cem Kültür Evleri ve Tasavvufi İslam Enstitüsü. İkincisi 12-14 Mayıs 2000'de yaklaşık 1500 kişinin katılımıyla 12 oturum 2 Müzakere oturumu şeklinde gerçekleştirilmiştir. Önceden hazırlanan soruların katılımcılara gönderilmesiyle daha verimli bir çalışma hedeflenmiş; akademisyenlerin de desteğiyle bunda başarı sağlanmış, bildiri kitabı yine Ayhan Aydın'ın editörlüğünde yayınlanmıştır.

*Türkiye'de Din Hizmetlerinin Yeniden Yapılanması*” Sempozyumu gibi önemli toplantılar ve Cem evleri bünyesinde çeşitli vesilelerle gerçekleştirilen periyodik panel seminer, konferans vb. toplantılar düzenlenmektedir. Yakın geçmişte oluşturulan Dosteli Yardım Komisyonu, geçtiğimiz yıl 6.000 civarında aileye eğitim-öğretim dönemi başlarında kırtasiye ve kitap, kış başında yakacak ve giyecek olmak üzere çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yine diğer Alevi gruplarından farklı olarak özellikle kent kültüründe bir ihtiyaç haline gelen “cem evleri” gerçekleştirilen bir proje yarışmasıyla düzenli kompleksler halinde, başta merkez binası olmak üzere Vakfa bağlı şubelerde de uygulanarak diğer Alevi zümreleri için örnek oluşturmuştur. Burada başta cem ayınının icra edilebileceği geniş bir mekan, cenaze hizmetleri, kurban hizmetleri, yemekhane, kütüphane vb. hizmetlerin yerine getirilebildiği geçmişteki imarethanelere benzer bir yapı meydana çıkmıştır.<sup>10</sup>

Bütün bu yapılanma ve faaliyetler esasen CEM Vakfı tarafından şekillendirilme ve sistematize edilmeye çalışılan Alevi-İslam anlayışına yöneliktir. Bu anlayışın mimarlığını ve liderliğini Prof.Dr. İzzettin Doğan üstlenmiştir. Nitekim CEM Vakfının Dergisi, Radyosu ve diğer yayın faaliyetlerinde Doğan her zaman önemli bir yere sahip olmuştur.<sup>11</sup> Biz Doğan’ın görüşlerini Vakfın faaliyetleriyle birlikte analiz ederek Vakfın hedeflediği Alevi-İslam anlayışının çizgilerini belirlemek istiyoruz.

Doğan Alevi-İslam’ın hangi anlayışı savunduğunu şu cümlelerle açıklamakta;

Peki Alevi İslam neyi savunuyordu? Hangi İslam anlayışını? Çok basit ve herkesin anlayabileceği bir şekilde ilahi gerçeğe Kuran’ın bir hükmünden varıyorlardı. Kuran’da Tanrı "alemi kendi özümden yarattım, sana şah damarımdan daha yakını" diyordu. Demek ki insan Tanrı'nın, zerresinden-özünden yaratılmıştı. İnsan kutsallık içeren bir mahluku-varlıktı. Hacı Bektaş-ı Veli'nin dediği gibi, kendini tanıdıkça Tanrı'yı da tanırırsın. Öyleyse İnsanı incitmek, kırmamak gerekirdi. Onu kırmak Tanrı'yı incitmek anlamına gelirdi. Eğer insanın kutsal bir öz içerdiğine inanıyorsanız ve eğitimin temeline de bu düşünceyi yerleştiriyorsanız yetiştireceğiniz kuşaklara vereceğiniz hedefler de bellidir. Cebir ve şiddetten kaçınan kin ve nefrete yer vermeyen ama üç günlük dünyada haksızlığa ve zulme direnmekten çekinmeyen, yasalara saygılı, insanlar arasında ayırım yapmayan, dini, ırkı, cinsi ne olursa olsun insanlara eşit sevgi ve saygıyla davranan kuşaklar yetiştirirsiniz. Mustafa Kemal'in Laik Cumhuriyet rejimiyle gelmek istediği nokta da buydu. Anayasamızın 10. Maddesinin Sayın Cumhurbaşkanımız A. Necdet Sezer'in bu yıl Hacı Bektaş'ta ifade ettikleri gibi hiçbir yoruma yer bırakmayan açık ve emredici ifadesi de bu istikamettir.

Görüldüğü gibi o, tasavvuf felsefesinden hareketle insan merkezli bir dünya görüşü geliştiriyor. Buna göre Tanrı'nın kendi özünden yarattığı alemin zübdesi insandır ve Tanrı ona şah damarından daha yakındır. Bu yakınlıkta insanın Tanrıyla ilişkisi onu tanımakla başlar, ancak onu tanımanın yolu, insanın kendini tanımasından geçer. Kısaca “Küntü kenz sırrı” ve

<sup>10</sup> CEM Vakfının faaliyetlerinin bir dökümü için bkz., <http://www.cemvakfi.org/faaliyetler>

<sup>11</sup> Nitekim onun görüşleri ve faaliyetleri Ayhan Aydın tarafından 2000’de İzzettin Doğan’ın *Alevi İslam İnanıcı, Kültürü İle İlgili Görüş ve Düşünceleri* adıyla yayınlanmıştır. Daha sonra eserin genişletilmiş baskıları yapılmıştır.

“men arafe”nin açılımı diyebileceğimiz bu açıklamada, insanın Tanrısal özü onun eğitimine de etki eder ve insan her türlü cebir, şiddetten kaçman, kin ve nefretten uzak, zulme direnen, yasalara saygılı, insanlar arasında dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Bunun ideal biçimi de laik düzende yatar. Mustafa Kemal’in yapmak istediği de budur. Böylece Doğan, tasavvufun geleneksel vahdet-i vücud felsefesinden modern bir laiklik anlayışına ulaşır, bunun uygulayıcısı olarak gördüğü Atatürk’ün çizdiği çağdaş siyasi çizgiyi benimser.

Ancak Doğan’ın endişeleri vardır. O, Alevilere karşı haksızlık ettiğine inandığı DİB teşkilatının laik düzenin uygulanmasında sıkıntılar yarattığına inanmaktadır. Nitekim 1960 yıllarda *Cem Dergisini* çıkarma gerekçelerinden birisi de budur. Buna rağmen diğer bazı Alevi söylemlerinde olduğu gibi DİB’in tamamen kaldırılmasının yerine Alevîlerin de DİB bünyesinde temsil edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu konudaki uğraşları neticesiz kalınca CEM vakfı bünyesinde Alevi-İslam Din Hizmetleri Başkanlığı kurulmuştur. Böylece kendilerine ulaşan Alevilere DİB’e benzer şekilde din hizmetlerinin verildiği bir merkez oluşturulmuştur. Burada yapılan en önemli icraat çeşitli gün ve gecelerde yapılan kutlamalarda birliğin sağlanması, bazı farklılıkların toplanarak teke indirildiği standart bir Cem ayini,<sup>12</sup> adak kurbanı ve cenazeye ilgili verilen hizmetler<sup>13</sup>.

---

<sup>12</sup> Ali Rıza Uğurlu Dede bir cem törenin icrasını şöyle sıralar;

- 1) Dede Ceme girer ayakta (darda) olan cemaata dar duası verir.
- 2) Sohbet eder. (Aydınlatıcı konuşmalar yapar.)
- 3) Dede cemaattan razılık ister. Sorunlar varsa çözer. (Küskünleri, dargınları barıştırır.)
- 4) Edeb erkâna dâvet eder.
- 5) Sâlat ve selam verilir.
- 6) On iki hizmet görev deyişi okunur. (zakir)
- 7) On iki hizmet sahiplerine dede toplu Dua verir.
- 8) Post serilir ve duaları verilir.
- 9) Tezâkkâr hizmetleri ve duaları verilir.
- 10) Çerağ uyandırılır ve duaları verilir.
- 11) Süpürgeci hizmeti ve duaları verilir
- 12) Gözcü hizmeti ve duası.
- 13) Tevbe duası ve Nad-ı Ali (Hadis) okunur.
- 14) Secde (gülbang) duası
- 15) Duvazımam okunur
- 16) Secde duası
- 17) Tevhid edilir
- 18) Secde duası
- 19) Tevhit edilir.
- 20) Secde duası
- 21) Mir’aclama okunur ve kırklar semahı yapılır.
- 22) İstek semahları yapılır.
- 23) Saki suyu dağıtılır ve duaları verilir.
- 24) Mersiyeler okunur.
- 25) Secde duası
- 26) Süpürge (Farraş) hizmeti ve duaları verilir.
- 27) Lokma hizmeti ve duaları yapılır.
- 28) Çerağ söndürülür.

Aleviliği nitelemeye “Alevi-İslam” kavramını kullanan Doğan, bununla Aleviliğin İslam içinde Türklere ait özgün bir yorum olduğunu vurgular.<sup>14</sup> Buradan hareketle o, Aleviliğin tarihi, sosyolojik ve felsefi tanımlarının yapılabileceğini söyler. Buna göre, Türkler İslam’ı kabullerinden itibaren yeni dini, kendi geleneklerine uygun biçimde geniş bir hoşgörü anlayışıyla, Müslümanlar arasındaki iç savaşlarda zulme uğramış Ehl-i Beyt ailesi yanında yer alarak benimsemişlerdir. Bu benimseyişte özgün kültürel unsurlar özellikle örf etkin rol oynamıştır. Bu anlayışın felsefi temelini ise vahdet-i vücud bir varlık anlayışı ve buna bağlı olarak insana duyulan sevgi ve saygı oluşturur. Öte yandan bu anlayış biçimi modern siyasi hayatın temel kavramları olan laiklik, cumhuriyetçilik, demokratlık, hümanizm gibi kavramlarla da bağdaşır. Bu kabulle Doğan, başta Mevlevilik olmak üzere vahdet-i vücud anlayışına sahip Alevilik benzeri tasavvufi düşünceleri de bünyesine alan daha geniş açılımlı bir Alevi-İslam anlayışı geliştirmiştir. Böylece o, geleneksel yapıdaki keskin çizgilere rağmen, sosyal hareketlilik ve değişimin farkında olarak sadece ocağa bağlı geleneksel bir Alevilik anlayışının ötesinde Babagân Bektaşilerinden Tahtacılar, Nusayrilere varıncaya kadar farklı Alevi zümrelerini bünyesine alacak bir zihniyet biçimi kurgulamıştır.<sup>15</sup> Dahası bilim adamları başta olmak üzere değişim ve gelişime açık Sünnilerle, Mevlevilerle vb. gruplarla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Vakfın bazı zamanlarda gerçekleştirdiği birlik Cemi törenlerinde, yukarıda bahsettiğimiz “İnanç Önderleri” toplantılarında Sünnî Mevlevî katılımcılara yer verilmesi bunun örneklerini teşkil eder.

Prof. Dr. Doğan’ın üzerinde durduğu önemli bir konu da Alevi-İslam anlayışının öğretilmesi problemidir. Gerçekten de vakfın gayesi ve faaliyetlerine baktığımızda yeni Alevi nesillerin eğitimi için ciddi bir çaba harcandığı gözlenmektedir. Dergiden, radyoya, sempozyumlardan seminerlere Alevi-İslam eğitimi verilmeye çalışılır. Ancak Doğan, bu çalışmalarını vakıf faaliyetleriyle sınırlı tutmaz, Alevilerin DİB’de temsil isteminde olduğu gibi Alevi-İslam eğitiminin de bir şekilde devlet tarafından sahiplenilerek uygulanması gerektiğini çeşitli fırsatlarda vurgular. Buradaki en önemli argümanı 15-25 milyon civarındaki Alevilerin devlete verdikleri vergilerin sosyal haklar açısından kendilerine hizmet olarak geri

---

29) Post kaldırılır.

30) On iki hizmet yapanların toplu duası verilir.

31) Dağılma (Gidene – Durana) duası verilir

Cem bitirilmiş olur. Bkz. <http://www.cemvakfi.org/makaleler>

<sup>13</sup> Cenaze hizmetleriyle ilgili bkz. Niyazi Bozdoğan Dede“Dedeler ve Bilim Araştırma Kurulu Tarafından Hazırlanmış Cenaze Yıkama ve Kaldırma Düzeni”, <http://www.cemvakfi.org/makaleler>

<sup>14</sup> Bkz. Ali Uysal, agt., Ek 2, İ.Doğan ile Yapılan Mülakat, s.111-117.

<sup>15</sup> *Cem Dergisi*’nin hemen her sayısında bunu gözlemleyebiliriz.Örneğin bkz., *Cem Dergisi*, sayı:60, Kasım, 1996; sayı: 61, Aralık 1996; sayı: 62, Ocak 1997, sayı:63, Şubat 1997; sayı: 65, Nisan 1997.

dönmeyişidir. Bu konuda, Alevilerin eğitim ile ilgili taleplerini içeren bir dilekçe geçtiğimiz aylarda Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulmuştur.

### **Değerlendirme:**

CEM vakfı gerek maddi yapısı, gerekse sahip olduğu dini zihniyet biçimiyle bugün AABF, Ehl-i Beyt Vakfı, Pir Sultan Abdal Dernekleri gibi Alevileri temsil eden önemli büyük yapılanmalardan birisi olmayı başarmıştır. CEM vakfı modern kent kültüründe yeni yetişen Alevi neslin dini kimliğini kazanmaları ve inançlarını yaşayabilmeleri için gerekli ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere Prof. Dr. İzzettin Doğan'ın başkanlığında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Bu ihtiyaçların karşılanması için maddi gücün gerekliliğinin farkında olarak başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun dört bir yanından zengin iş adamları harekete geçirilerek günümüz şartlarında oldukça güçlü bir yapılanmaya gidilmiştir.

Bu yapılırken değişen sosyal şartlar dikkate alınarak Aleviliğin bölünmüşlüğünden kurtarılması için geleneksel yapı ve kabullerin ötesinde bütün alt grupları bünyesinde toplamaya yönelik bir zihniyet biçimi geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu birlik gayreti mevcut kanun ve kurallar içinde kalınarak ve Cumhuriyetin temel değerleriyle barışık bir tavırla bütünleşmiştir.

Buna bağlı olarak da gerek vakıf gerekse kişisel bazda Alevilerin talepleri gündeme getirilirken taleplerin çözüm mercii olarak yine devlet kurumları esas alınmıştır. Bu cümleden olarak örneğin DİB teşkilatına karşı çıkılmamakla birlikte Alevilerin de DİB'te temsil edilmesi ve Sünni Müslümanlar gibi kendilerine din hizmetleri verilmesi görüşü benimsenmiştir. Yine Alevi-İslam eğitiminin devletin okullarında, öncelikle ders kitaplarına ilgili konuların konulmasıyla; ama orta ve uzun vadede zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin konumunun tartışılarak, müstakil Alevi-İslam derslerinin verilebileceği bir eğitim biçimi önerilmiştir.

Bana göre CEM vakfının en önemli projelerinden birisini de Alevilerin dini ihtiyaçlarının karşılanabileceği kent kültürüne uygun Cemevlerinin projelendirilmesidir. Böylece hem kurumları itibarıyla geçmişle bağları olan hem de modern dünyanın sorunlarına cevap verebilen kütüphanesi, aş evi, ayin salonu, kurban kesimhanesi, lokma sunulan aş evi, cenaze hizmetlerinin verildiği morg ve gasilhanesi vb. birimleri bulunan modern yapılar ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte CEM vakfı Alevi-İslam anlayışının özellikle vahdet-i vücut inancına bağlı başta Mevlevilik olmak üzere diğer benzer grupları da içeren bir genişlikte takdim edilmesi diğer bazı Alevi çevrelerinde ciddi rahatsızlık ve endişeler doğurmuştur. Bu durum Alevilerin kimi zaman dile getirdikleri kendilerinin Sünnileştirilme, dolayısıyla asimile

edilmeleri endişesidir. Vakfın farklı zamanlarda büyük organizasyonlar halinde gerçekleştirdiği “Birlik Cem”lerinde Mevlevî semazenlerin de Alevilerle birlikte cem yaparak bu düşüncenin somutlaştırılmış hale getirilmesi bu eleştirileri ve endişeleri artırmıştır.<sup>16</sup>

Vakfın gerek Dedeler Bilim Kurulu, gerekse Alevi Din Hizmetleri Başkanlığı tarafından üzerinde çalışılarak standartlaştırılmaya çalışılan ayin ve çeşitli din hizmetlerinde göze çarpan önemli bir noktada gelenekte Arapça olarak yapılan ayet ve hadislere dayalı duaların Türkçeleştirilmesidir. Esasen incelediğimiz ve gözlemlediğimiz iki uygulama biçiminde bu konuda bir geçiş sürecinin yaşandığını söylemek mümkündür. Cenaze hizmetlerinde duaların Arapça ve Türkçeleri birlikte verilmiş ve yıkamadan telkine varıncaya kadar diğer Müslümanların cenaze törenleriyle uyumlu bir uygulama benimsenmiştir. Cm törenlerinde ise Fatıha ve İhlas sureleri, biat ayeti vb. dualar tamamen Türkçeleştirilerek okunmaktadır. Bu durum Arapça bilmeyenlerin yaptıkları duada ne dediklerini bilmeleri açısından müspet gibi görünse de din dilinden uzaklaşma ve yapılan çevrilerde tam doğru anlamı yakalayamama, din dilinin değişimiyle üst kimlikte, yani Müslümanlıkta marjinalleşme gibi endişeleri de beraberinde taşımaktadır.

Vakıfla ilgili getirilen bir diğer eleştiri de vakfın bir zenginler kulübü hüviyetine sahip olmasıdır.<sup>17</sup> Vakfın faaliyetlerinden güçlü bir mali yapıya sahip olduğu anlaşılmakta, ancak bu gücün rant elde etmeye yönelik olmadığı bilakis hizmete dönüştürüldüğünü de göz ardı etmemek gerekir. Nitekim Vakfın bir radyo ve televizyon kurulması için giriştiği yardım kampanyasındaki şeffaf tutumu bunu göstermektedir.<sup>18</sup>

Bize göre vakfın Prof.Dr.İzzetin Doğan’ın karizmatik liderliğinde oluşturulması, faaliyetlerin merkezinde onun bulunması, Doğan’dan sonraki durumun belirsizliğini de beraberinde getirmektedir. Zira, karizmatik lider etrafında oluşturulan sosyal gruplarda liderin vefatından sonra çözülme ve dağılma emareleri görüldüğü sosyolojik bir gerçekliktir.

---

<sup>16</sup> Farklı zamanlarda tekrarlanan Birlik Cemi’nin en önemlilerinden bir 25 Eylül 2004 ‘de Abdi İpekçi Spor Salonunda gerçekleştirilmiştir. Sonrasında [Tahtacılargroup@yahoo.com](mailto:Tahtacılargroup@yahoo.com)’adlı mail grubunda konuyla ilgili uzunca bir tartışma yaşanmıştır.

<sup>17</sup> S. Murat Okan, agt.,

<sup>18</sup> Ali Uysal, agt. 80-83, bu kampanyanın detayı verilmektedir.